

Nõukogude Eesti esimese koomilise ooperi „Käsikäes“ arutelult

Juba pikemat aega on helilooja G. Ernesaks ja kirjanik P. Rummo töötanud oma uue koomilise ooperi «Käsikäes» loomise ja viimistlemisega. Nimetatud ooper on nii muusikaliselt kui ka tekstiliselt olnud asjaomastes asutustes korduvalt arutlusele. Autorid on saanud näpunäiteid arvesse võtnud, teost parandanud, uusi stseene juurde loonud, tarbetut osa kärpinud jne.

26. juunil oli töö niikaugel, et võidi alustada eel-kontrolletendusega RAT «Estonias».

Enne eesriide avanemist esines lühikese sõnavõtuga ooperi muusika autor, helilooja, Stalini preemia laureaat G. Ernesaks. Viimase arvates oleks ettekantava teose žanri nimetuseks muusikaline lugu. Ühtlasi juhtis ta kokkutulnute tähelepanu asjaolule, et nii ettekanne, dekoratsioonid ja teos ise ei ole veel lõplikus variandis.

Ooperi lavastajaks on ENSV teeneline kunstitegelane K. Ird, näitejuhiks P. Mägi, Dirigeerib V. Järvi. Koormeisteritena on tegevad T. Targama ja I. Trilljärv, kontsertmeisteritena T. Koha ja V. Vetting. Kostüümid olid L. Klau-silt, tantsud ja liikumine on seatud H. Tohvelmanni poolt.

Ooperi tegevustik tutvustab meid kahe naabruses asetseva kolhoosiga. Kolhoos «Uuspere» on edumeelne, kõike uut rakendav ja nõukogude uusi-mat tehnikat kasutav. Teine kolhoos — «Vanapere» on oma naabri täielik vastand — siin juurutatakse eesrindlikku tehnikat vähe, ei arendata sotsialist-likku võistlust ja põlatakse kõike uut, novaatorlikku. Vastavalt kolhoosidele on ka nende esimehed: esimeses — energiline, otsustusvõimeline, töökas Mari (ENSV rahvakunstnik O. Lund), naaberkolhoosis — igandites siplev, kõige uue ees hirmutundev, isaisade kombel elav ja töötav Mihkel (A. Pärn). Sellises olustikus tegutsevad kahjur-likud elemendid — kulakud Vooster ja Prill (A. Linnamägi ja H. Malmsten), kes kurdavad «vanu häid aegu» taga, hauduvad omi musti mõtteid, et kah-justada kolhoosikorda.

Kolhoos «Uuspere», esimees Mari ja insener Tooma (ENSV teeneline kunstnik G. Ots) energilisel eestvõttel, ehitab hüdroelektrijaama. Ka naaber-kolhoosist käivad Mihkel, tema tütar Tiiu (ENSV teeneline kunstnik M. Kodanipork) koos teiste kolhoosnikega uue hüdroelektrijaama ehitust vaata-mas, vangutavad aga kahtlevalt päid ja peavad ehitust asjatuks rahakuluta-miseks.

Toomas ja Tiiu armastavad teine-teist, kuid Tiiut närib armukadedus, sest ta on Toomast tihtilugu näinud naaberkolhoosi esimehe Mariga koos.

Teine vaatus toimub linnas laadal, kus meie tuttavad kolhoosnikud müüta-vad oma kolhoosi põllumajandussaa-dusi ning kolhoosi isetegevuslased on tulnud linna kunstilisele ülevaatusle. Siin kohtuvad kolhoosnikud tööjõu-reservlastega, kes lubavad abistada kolhoosnikke nende hüdroelektrijaama ehituse lõpetamisel.

Kolmanda vaatuse algul on hüdro-elektrijaam valmis. Tööjõureservlased askeldavad koos kolhoosnikega vii-maste tellingute mahavõtmisel. Valmis-tutakse hüdroelektrijaama pidulikuks avamiseks. Tulevad Toomas ja Tiiu, keda on lepitanud ühine töö ülejuuta-tud põldude päästmisel, tulevad käsi-käes ja laulavad kommunismi ülesehi-tamisest.

Lava tühjeneb; ilmub Mihkel, kes on vahepeal aru saanud oma väärast ellusuhtumisest, lubab tulevikus igale uuendusele siralt kaasa lüüa ning kulakutele jäädavalt selja pöörata. Il-muvad ka Vooster ja Prill. Neile on vastse hüdroelektrijaama valmissaa-mine suureks pettumuseks. Oma võime-tus vihas katsuvad nad küll siit ja sealt paisusid avada, kuid oskamatus-e tõttu ei õnnestu see nii ruttu. Teo-pealt tabatakse nad valvsate tööjõu-reservlaste poolt ning kolhoosirahva heakskiidu saatel viiakse kahjurid oma teenitud karistust kandma.

Kui siis Tooma märguande peale terves kolhoosis elektrituled sütvad, ning videvikust saab helge päev, ei ole kolhoosnike vaimustusel lõppu.

Niipalju ooperi tegevustikust.

Etendusele järgneval päeval toimus ettekantud ooperi arutelu. Leningradi helilooja B. Berezovski, kes ooperi eel-kontrolletenduse puhuks Tallinna oli sõitnud, ütles, et iga uus nõuko-gude ooper tekitab rahvas suurt ja laialdast huvi, eriti siis, kui teema on kaasaegne. Leningradi külaline ana-lüüsis ooperit kolmelt vaatekohalt: 1) žanrilt, 2) dramaturgiliselt ja 3) muusikaliselt.

Mis puutub ettekantud teose žan-risse, siis seda läbib lüüriline joon ning teost võiks liigitada ooperi ja muusikalise komöödia vahepealsesse liiki. Lõplik liigitelu sõltub muidugi lõpp-redaktsioonist.

Libreto autorile olid sm. Bere-zovski pretensioonid järgmised: kon-fliktides ei ole veel vajalikku teravust. Ka võtluslik moment hüdroelektrijaa-ma pärast on kahvatu ja vähe välja-peetud. Seos üksikute stseenide vahel on nõrgavõitu. Nad nagu ei kasvaks orgaaniliselt üksteisest välja, mõju-des kuidagi lünklikult. Üksikute karak-terite kasvu pole näidatud küllaldase selgusega — välja arvatud Mihkli oma. Karakterite individualiseerimine on nõrk ja karakterid üldiselt vähe rel-jeefsed. Kulminatsioonidel ei avata küllaldaselt süžeed. Paiguti pole ka dramaatiline situatsioon päris õieti antud. Alfredo-Madleeni kujud on kü-lalise arvates ooperi võõrkehad.

Mis puutub ooperi muusikasse, siis sm. Berezovski arvates on see kõigiti selge, rahvalik ja voolav. Parimad osad ooperi muusikas on kooridel. Soolod ja ansamblid ei küündi kooride tasemeni. Muusika tempod on tihti vahelduvad, mis väldib üksluisusse kal-dumist. Muusika paljud vooresed kom-penseerivad teataval määral isegi lib-reto küündimatust.

Arutelu käigus võtavad sõna järje-

aitustada eel-kontrollitendusega RAI «Estonias».

Enne eesriide avanemist esines lühikese sõnavõtuga ooperi muusika autor, helilooja, Stalini preemia laureaat G. Ernesaks. Viimase arvates oleks ettekantava teose žanri nimetuseks muusikaline lugu. Ühtlasi juhtis ta kokkutulnute tähelepanu asjaolule, et nii ettekanne, dekoratsioonid ja teos ise ei ole veel lõplikus variandis.

Ooperi lavastajaks on ENSV teeneline kunstitegelane K. Ird, näitejuhiks P. Mägi. Dirigeerib V. Järvi. Koormeisteritena on tegevad T. Targama ja I. Trilljärv, kontsertmeisteritena T. Koha ja V. Vetting. Kostüümid olid L. Klausilt, tantsud ja liikumine on seatud H. Tohvelmanni poolt.

Ooperi tegevustik tutvustab meid kahe naabruses asetseva kolhoosiga. Kolhoos «Uuspere» on edumeelne, kõike uut rakendav ja nõukogude uusi mat tehnikat kasutav. Teine kolhoos — «Vanapere» on oma naabri täielik vastand — siin juurutatakse eesrindlikku tehnikat vähe, ei arendata sotsialistlikku võistlust ja põlatakse kõike uut, novaatorlikku. Vastavalt kolhoosidele on ka nende esimehed: esimeses — energiline, otsustusvõimeline, töökas Mari (ENSV rahvakunstnik O. Lund), naaberkolhoosis — igandites siplev, kõige uue ees hirmutundev, isaisade kombel elav ja töötav Mihkel (A. Pärn). Sellises olustikus tegutsevad kahjulikud elemendid — kulakud Vooster ja Prill (A. Linnamägi ja H. Malmsten), kes kurdavad «vanu häid aegu» taga, hauduvad omi musti mõtteid, et kahjustada kolhoosikorda.

Kolhoos «Uuspere», esimees Mari ja insener Tooma (ENSV teeneline kunstnik G. Ots) energilisel eestvõttel, ehitab hüdroelektrijaama. Ka naaberkolhoosist kälvad Mihkel, tema tütar Tiiu (ENSV teeneline kunstnik M. Kodanipork) koos teiste kolhoosnikega uue hüdroelektrijaama ehitust vaatamas, vangutavad aga kahtlevalt päid ja peavad ehitust asjatuks rahakulutamiseks.

Toomas ja Tiiu armastavad teineteist, kuid Tiiut närib armukadedus, sest ta on Toomast tihtilugu näinud naaberkolhoosi esimehe Mariga koos.

Teine vaatus toimub linnas laadal, kus meie tuttavad kolhoosnikud müütaavad oma kolhoosi põllumajandussaadusi ning kolhoosi isetegevuslased on tulnud linna kunstilisele ülevaatusele. Siin kohtuvad kolhoosnikud töajõureservlastega, kes lubavad abistada kolhoosnikke nende hüdroelektrijaama ehituse lõpetamisel.

Laadal kohtame ka kulakutepaari Vooster-Prilli, kes jällegi midagi kurja sepiitavad. Kulakutega sõbrustavad endised artistid Madleen ja Alfredo (ENSV teeneline kunstnik I. Pöder ja K. Vaha), kes esitavad iganenud lääneliku slaageri. Vooster ja Prill on valmüstuses ning kostitavad «artiste» viinaga. Kolhoosnikud naeravad aga üksmeelselt mõlemad «kunstnikud» välja, ning viimased kaovad häbistatult.

Laadal näeb Tiiu taas Toomast-Marit koos, ja jälle kahtleb Tiiu oma armastatus.

Äkki, keset voogavat laata, saabub kolhoosnikele teade, et on kuritahtlikult avatud hüdroelektrijaama paisuveetamid, ning hulk põlde on üle ujutatud. Hetkelise sigina-sagina ja nõuta oleku järel otsustatakse ühiselt minna ning likvideerida tekkinud kahju.

on vähepea aru saanud oma väärtust ellusuhtumisest, lubab tulevikus igale uuendusele siralt kaasa lüüa ning kulakutele jäädavalt selja pöörata. Ilmuvad ka Vooster ja Prill. Neile on vastse hüdroelektrijaama valmissaamine suureks pettumuseks. Oma võime tus vihas katsuvad nad küll siit ja sealt paisusid avada, kuid oskamatuse tõttu ei õnnestu see nii ruttu. Teo pealt tabatakse nad valvsate tööjõureservlaste poolt ning kolhoosirahva heakskiidu saatel viiakse kahjurid oma teenitud karistust kandma.

Kui siis Tooma märguande peale terves kolhoosis elektrituled süttivad, ning videvikust saab helge päev, ei ole kolhoosnike vaimustusel lõppu.

Niipalju ooperi tegevustikust.

Etendusele järgneval päeval toimus ettekantud ooperi arutelu. Leningradi helilooja B. Berezovski, kes ooperi eel-kontrollitenduse puhuks Tallinna oli sõitnud, ütles, et iga uus nõukogude ooper tekitab rahvas suurt ja laialdast huvi, eriti siis, kui teema on kaasaegne. Leningradi külaline analüüsis ooperit kolmelt vaatekohalt: 1) žanrilt, 2) dramaturgiliselt ja 3) muusikaliselt.

Mis puutub ettekantud teose žanr risse, siis seda läbib lüüriline joon ning teost võiks liigitada ooperi ja muusikalise komöödia vahepealsesse liiki. Lõplik liigitelu sõltub muidugi lõpp-redaktsioonist.

Libreto autorile olid sm. Berezovski pretensioonid järgmised: konfliktides ei ole veel vajalikku teravust. Ka võitluslik moment hüdroelektrijaama pärast on kahvatu ja vähe välja peetud. Seos üksikute stseenide vahel on nõrgavõitu. Nad nagu ei kasvaks orgaaniliselt üksteisest välja, mõju des kuidagi lünklikult. Üksikute karakterite kasvu pole näidatud küllaldase selgusega — välja arvatud Mihkli oma. Karakterite individualiseerimine on nõrk ja karakterid üldiselt vähe reljeefsed. Kulminatsioonidel ei avata küllaldaselt süžeed. Paiguti pole ka dramaatiline situatsioon päris õieti antud. Alfredo-Madleen kujud on küllalise arvates ooperi vöörkehad.

Mis puutub ooperi muusikasse, siis sm. Berezovski arvates on see kõigiti selge, rahvalik ja voolav. Parimad osad ooperi muusikas on kooridel. Soolod ja ansamblid ei künündi kooride tasemeni. Muusika tempod on tihti vahelduvad, mis väldib üksluisusse kal dumist. Muusika paljud vöorused kompenseerivad teataval määral isegi libreto künündimatust.

Arutelu käigus võtavad sõna järjekorras sm-d A. Viner, G. Ots, H. Raudam, V. Kapp, L. Auster, E. Rannet, V. Järvi, E. Kapp, M. Talvest, V. Gross, K. Ird jt.

Nende poolt leiti, et koomilist külge tuleks ooperis tugevdada ning heideti ette teose nõrka ja pinnapealset orkestratsiooni, mille oli valmistanud P. Karp. Paiguti orkestratsioon sellisel kujul isegi moonutas autori muusikalisi kavatsusi, muutes need kuidagi halliksi, eriti lüürilistes kohtades.

Kokkuvöttes leiti, et esimene Nõukogude Eesti koomiline ooper hakkab siiski kristalliseeruma oma lõppfaasi, ning omab kõik eeldused saada tõhusaks lisandiks meie olemasolevale ooperiloomingule.

L. MÄRT